

УДК [061.22:027.9](477.83-22Дуліби):930.2
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2023.04.917>

ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИТАЛЬНІ «ПРОСВІТИ» В СЕЛІ ДУЛІБИ НА СТРИЙЩИНІ (1898—1944): ЗА АРХІВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ (ДО 125-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ)

Ярослав ТАРАС

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>
доктор історичних наук, професор,
Інститут народознавства НАН України,
завідувач відділу етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: etnomod@ukr.net

Мета публікації — охарактеризувати культурно-освітню діяльність читальні «Просвіти» в селі Дуліби Стрийського району від 1898 до 1944 року, окреслити її громадсько-політичну роботу за Австро-Угорщини, Польщі, німецької окупації, показати її вплив на свідомість дулібчан, висвітлити діяльність її засновників, голів та членів.

Об'єкт дослідження — читальня «Просвіти» в селі Дуліби та особливості, які з нею пов'язані; *предмет* — загальні обставини та напрямки діяльності читальні «Просвіти».

Методи дослідження — порівняльно-історичний аналіз, використаний для проведення реконструкції діяльності читальні «Просвіти» від заснування до завершення її роботи в 1944 році; порівняльно-типологічний для верифікації залученої інформації.

Відзначено роль у заснуванні читальні «Просвіти» в селі Дуліби Є. Олесницького, О. Бобикевича; *прослідкована* діяльність читальні, коли її головами були отці Лев і Петро Шанковські, отець М. Матковський; *висвітлена* участь дулібчан в її роботі; *проаналізована* її діяльність за 1899 р., 1903 р., 1908/1909 рр., 1925 р., 1933/1934 рр. та література читальні; *розглянуто* зв'язок читальні з філією «Просвіти» в Стрию, матірною «Просвітою» у Львові та будівництво нової читальні; *окреслено* роботу її аматорського гуртка, хору, дитячого садка, співпрацю з «Рідною школою», «Сільським господарем», кооперативом «Русалка», «Союзом українок», спілкою «Добробут», товариством «Сокіл», касою «Райфайзен».

Ключові слова: Товариство «Просвіта», Українське освітнє товариство, читальня товариства «Просвіта» в с. Дуліби, Є. Олесницький, О. Бобикевич, отці Лев та Петро Шанковські, отець М. Матковський.

Yaroslav TARAS

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Institute of Ethnology of the National Academy
of Sciences of Ukraine,
Head of the Modern Ethnology Department,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: etnomod@ukr.net

ACTIVITIES OF THE READING ROOM “PROSVITA” IN THE VILLAGE OF DULIBY IN THE STRYI REGION (1898—1944): ACCORDING TO ARCHIVE MATERIALS (UP TO THE 125TH ANNIVERSARY OF THE ESTABLISHMENT)

The purpose of the publication is to characterize the cultural and educational activity of the reading room “Prosvita” in the village of Duliby, Stryi district from 1898 to 1944, to outline its social and political work during the Austro-Hungarian, Polish, and German occupations, to show its influence on the consciousness of Duliby residents, to highlight the activities of its founders, heads and members.

The object of the study is the “Prosvita” reading room in the village of Duliby and the features associated with it; subject — general circumstances and directions of activities of the “Prosvita” reading room.

Research methods — comparative-historical analysis, used to reconstruct the activities of the “Prosvita” reading room from its foundation to the end of its work in 1944; comparative-typological for verification of the involved information.

The history of the establishment and activity of the reading room of the “Prosvita” Society in the village of Duliby, Stryi district, from 1898 to 1944 is described; distinguished role in the foundation of the reading room “Prosvita” in the village of Duliby by Ye. Olesnytskyi, O. Bobykevych; followed the activities of the reading room, when its heads were Fathers Lev and Petro Shankovskiy and Father M. Matkovskiy; its leadership before the First World War, in the 1920s and 1930s and during the Second World War is presented; the participation of Duliby residents in the activities of the reading room is highlighted on the basis of lustrations and reports for 1899, 1903, 1908/1909, 1925, 1933/1934; analyzed reading room literature; it was found out which books were read the most, how the library fund was replenished; the connection of the reading room with the «Prosvita» branch in Stryi, the main center of «Prosvita» in Lviv, is outlined; considered: the construction of the reading room, the work of its amateur group, choir, kindergarten, cooperation with the «Native School», «Silsky Gospodar», «Rusalka» cooperative, «Union of Ukrainian Women», «Dobrobut» union, «Sokil» society, Raiffeisen cash office.

Keywords: «Prosvita» Society, Ukrainian Educational Society, reading room of the «Prosvita» Society in the village of Duliby, E. Olesnytskyi, O. Bobykevych, Lev and Petro Shankovskiy, M. Matkovskiy.

Вступ. Цього, 2023 року, громада Дуліб відзначає 125-річчя з дня заснування читальні Товариства «Просвіти». Це знаменна дата для Дулібської громади ще й тому, що сто років тому, в 1923—1924 роках, було завершено будівництво та освячення церкви св. Юрія, з якою співвідносяться славетні імена наших предків, які були пов'язані з «Просвітою».

Дослідження осередків Товариства «Просвіта» на Стрийщині почалося з 1990 року. У виданому в діаспорі регіональному збірнику «Стрийщина. Історико-мемуарний збірник» (Т. 1) було опубліковано статтю Ірини Пеленської «Освітнє життя Стрийщини», в якій викладено заснування та діяльність філій «Просвіти» в Стрию, Скольому, Жидачеві, Долині, Болехові [1]. З науково-популярного збірника «Стрийщина», виданого за редакцією В. Романюка, можна дізнатися про деякі моменти діяльності Стрийської філії «Просвіти» [2]. Почерпнути інформацію про деякі читальні «Просвіти» на Стрийщині можна з праць Ж. Ковби [3].

У цих та інших працях представлені узагальнені дослідження філії «Просвіти» на Стрийщині. Історичні аспекти, які пов'язані з діяльністю читалень «Просвіти» в кожному селі Стрийщини, майже не досліджувались, за винятком, коли писались короткі популярні нариси про історію села. *Актуальність* дослідження читалень в кожному селі обумовлена необхідністю вивчити, як культурно-освітня робота читалень «Просвіти» вплинула на свідомість їхніх жителів, на формування національної ідентичності, як вона дала про себе знати під час німецької, советської окупацій та в роки незалежності України.

Основним джерелом вивчення функціонування «Просвіти» в селі Дуліби Стрийського району є архівні матеріали, які зберігаються в Центральному державному архіві України у Львові. Це «Звіти та листування по питанню організаційної діяльності читальні в с. Дуліби Стрийського повіту» [4]. Із цього джерела ми можемо дізнатися про діяльність читальні «Просвіти» у 1898—1935 рр.

Інформацію про заснування в Стрию філії «Просвіти» і закладання читальні в с. Дуліби ми можемо почерпнути зі спогадів Євгена Олесницького [5], Лева Шанковського [6], часопису «Діло», а також монографії Михайла Мандрика [7]. Інформацію про діяльність товариства «Просвіта» на Стрийщині і в

Дулібах у період німецької окупації (1941—1944 рр.) ми можемо дізнатися з публікації Миколи Галіва і Тараса Батюка [8]. Загальні ж відомості про функціонування «Просвіти» в Галичині — з праць, серед яких «Популярна історія Товариства «Просвіта» у Львові» [9] та «Нарис історії «Просвіти»» [10].

Отже *об'єкт* нашого дослідження — читальня «Просвіти» в селі Дуліби та особливості, які з нею пов'язані; а *предмет* — загальні обставини та напрямки діяльності читальні «Просвіти». *Методи дослідження* — порівняльно-історичний аналіз, використаний для проведення реконструкції діяльності читальні «Просвіти» від заснування до завершення її роботи в 1944 році; порівняльно-типологічний для верифікації залученої інформації.

Основна частина. Товариство «Просвіта», що виникло в кінці 1868 р. у Львові, ставило перед собою завдання досягнення культурного і духовного розвитку русинів (українців) Галичини шляхом ведення широкої освітньої роботи. Найважливішим було питання організаційного забезпечення ефективної масової просвітницької роботи. Для досягнення поставлених завдань необхідно було створити розгалужену мережу філій і агенцій, які би представляли інтереси Товариства на периферії, були наближеними до народу.

Шлях до заснування структур на місцях був непростий. Він ускладнювався відсутністю потрібного досвіду, давався взнаки розкол табору української еліти та священства. Незважаючи на все це, поступово створювалася мережа філій і агенцій в містах і містечках Галичини, а згодом і в селах.

Закладання розгалуженої мережі філій на Стрийщині відбулося лише в 1890-ті роки. Воно здійснилося з прибуттям у 1891 р. до Стрия доктора Є. Олесницького, який разом із місцевою українською громадою взявся за освітню діяльність через заснування в Стрию філії «Просвіти» і систематичне закладання читалень в селах, ведення їх і нагляд за ними. Це сталося також завдяки трьом визначним національно свідомим діячам Стрия: професора гімназії Івана Вахнянина, гімназичного катехита о. Юліана Федусевича та письменника о. Олекси Бобикевича, сотруди-ника церкви в Стрию. Їхніми стараннями 29 серпня 1892 р. була заснована філія «Просвіти» у Стрию.

У цьому році в Стрийській окрузі було тільки 12 читалень «Просвіти», 6 читалень Товариства

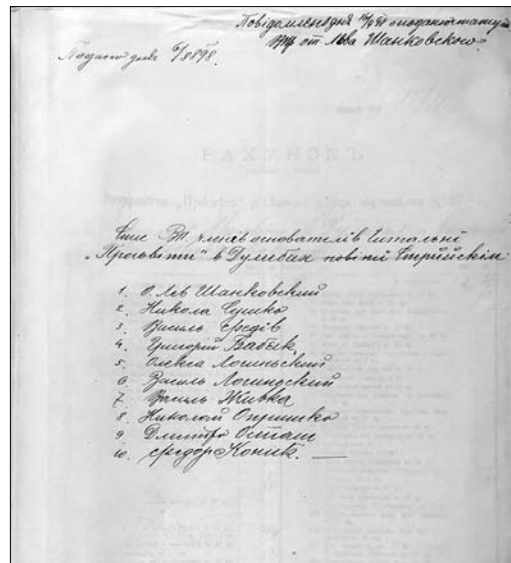
ім. Качковського і три церковні (нейтральні). За спогадами Є. Олесницького, після заснування філії «Просвіти» в Стрию «нарід був одушевлений і до «Просвіти» вписалися відразу понад сто членів. Гасла «Просвіти» понеслися широкою луною по стрийському Підгір'ю...» [5, с. 225].

Необхідно зазначити, що читальня «Просвіти» в Дулібах була заснована через шість років після заснування її в Стрию. Поштовхом до закладання читальні була дружба доктора Є. Олесницького з парохом села Дуліби, стрийським деканом о. Л. Шанковським та його сином о. П. Шанковським.

Тут важливо зупинитися на постаті доктора Євгена Олесницького (1860—1917), який відіграв велику роль у розвитку Товариства «Просвіти» на Стрийщині та у її заснуванні в Дулібах. Є. Олесницький значиться серед засновників «Просвіти» (1892), «Руського казино» (1893), «Міщанської бесіди» (1893), потім — «Сільського господаря», «Каси задаткової», «Молочарського союзу». Завдяки організаційній праці доктора та його соратників Стрий на той час набув слави української народної фортеці Галичини, хоча українці у місті (згідно з переписом 1910 р.) складали тільки третину (дві інші третини займали поляки та євреї) [11, с. 279].

У своїх спогадах Є. Олесницький описує о. Лева Шанковського як дуже добру, веселу та шановану парохіянами людину. Йому було нелегко, бо в деканаті, який він очолював, були завзяті серед отців москвофіли, як от віцедекан о. Василь Залозецький, парох села Гірного, старий Бобикевич у Дідушичах Малих, Калинюк у Довголуці [5, с. 210]. Л. Шанковський і сам «в душі був москвофілом, одначе назовні не маніфестував нічим свого москвофільства і жив дуже добре з українцями, як також не менше з поляками» [5, с. 211]. Є. Олесницький охоче гостював в його домі, а також мав щирі відносини з його сином Петром, завдяки яким той, спочатку національно трохи невиразний, став «не лише здекларованим українцем, але й дуже видатним робітником у повіті» [5, с. 212].

Отець Лев Шанковський брав участь у Стрийській «Просвіті». Спостерігаючи, як дулібчани кожної неділі ходять на популярні виклади з різних ділянок наук і як це просвітництво впливає на свідомість і культурний рівень всіх парафіян, він вирішує заложити читальню «Просвіти» в селі.

Іл. 1. Список членів-засновників читальні «Просвіти» в Дулібах, поданий о. Л. Шанковським до Стрийської «Просвіти» 6 серпня 1898 р.

У серпні 1898 р. йде підготовка документів про заснування читальні «Просвіти» в Дулібах. 6 серпня 1898 р. відбулися організаційні збори, на яких були присутні грамотні селяни. На цих зборах було обрано керівництво читальні «Просвіти». Отець Л. Шанковський звертається до Високого намісництва у Львові, що він «і прочі основателі в Дулібах в Стрийським повіті доносять, що хотять у себе заложити читальню «Просвіти»» [4, арк. 11], подає статут читальні та список «Вп. членів основателів Читальні «Просвіти» в Дулібах повіті Стрийським:

1. О. Лев Шанковський
2. Никола Сушко
3. Василь Федів
4. Григорій Бабяк
5. Олекса Логинський
6. Василь Логинський
7. Василь Живка
8. Николай Опришко
9. Дмитро Осташ
10. Федір Кони́к» [4, арк. 6] (іл. 1).

Увійшов до складу засновників читальні «Просвіти» у Дулібах Василь Логинський (Лозинський), який був також одним із співзасновників Стрийської «Просвіти». Статут читальні був поданий 16 вересня 1898 р., 29 жовтня відбулося її урочисте відкриття.

Про цю подію сповістив часопис «Діло» під заголовком «Рух въ рускихъ товариствахъ»: «В Дулібах

Іл. 2. Замітка в часопису «Діло» про заснування читальні «Просвіти» в Дулібах 1898 р.

повіту Стрийського заснувалася читальня «Просвіти». Заснували її молодші громадяни і робітники за ініціативою і при гарячій участі місцевого пароха о. шамбеляна Шанковського. Старшина громадська і багаті відтягнулися від читальні, але попри те читальня заснувалася і відкриття її відбулося дуже урочисто дня 29 жовтня ц. р. при участі делегатів стрийської філії — о. Ол. Бобикевича і д-ра Олесницького. Записалося до читальні відразу 50 членів і є надія, що ті, котрі стороняться досі від читальні, скоро усвідомлять свій власний інтерес і поступлять в члени. Справами читальні займається, як сказано, о. прелат Шанковський, вибраний головою читальні, якому насправді подивлятися належить в його сердечному і повному батьківської любові ставленні до парафіян. Можна надіятися, що під таким проводом читальня буде розвиватися взірцево» [12] (іл. 2).

Відразу після заснування читальні о. Л. Шанковський закупає літературу у товаристві «Просвіта» у Львові, яке знаходилося на вулиці Вірменській в будинку № 27. Львівська «Просвіта» пропонувала читальням літературу, яку вона сама друкувала, «книжки для народу», які вона «купувала або даром дістала»; «книжки шкільні і молитвослови, формуляри». Згідно з рахунком від 15 листопада 1898 р. було куплено 37 «книжок для народу» на загальну суму 5 золотих ринських (далі зл. р.), 57 крейцерів (далі кр.). Із списку «книжки для народу»

Л. Шанковський вибрав релігійні («Оповдане о житю св. Бориса и Гльба», «Жите св. великомученика и лъкаря Панталеймона», «Образы страстей Исуса Христа», «Лъкаръ Исаакъ»), історичні («Исторія Руси», «Илюстрована історія Руси»), природничі («Расказы про небо и землю», «Що таке провізорія?», «Расказы про силы природы») та оповідання письменників М. Вовчка, І. Котляревського, І. Франка, М. Устияновича, В. Чайченка (псевдонім Б. Грінченка).

Були закуплені також часописи «Гайдамаки», «Вѣнок» та «Нива», повісті для дітей, байки Павла Свого, книжка «Жите Т. Шевченка» та «Мила Галичина».

Для дулібських господарів були закуплені книжки про вирощування льону і коноплі (Лень і конопль), дрібної птиці та худоби в господарстві (Дробна птиця господарська). Для оформлення читальні також було куплено п'ять портретів [4, арк. 7].

Із книжок, які львівська «Просвіта» «закупила або даром дістала», не було придбано ні однієї. Це пов'язано з тим, що на зібрані членські внески це було важко здійснити. У цьому списку ми маємо художню, історичну та драматичну літературу: Квітки-Основ'яненка (Маруся), Гоголя (Вечори на хуторі), М. Костомарова (Історичні монографії Богданъ Хмельницькій), Навроцького (твори), Г. Бораковського (драматичні твори), В. Масляка (поезія), Ю. Федьковича (Проскурка), Устияновича (Ярополкъ драма), О. Огоновського (Гальшка), Г. Григорієвича (Шляхта ходачкова), В. Антоновича (Історія князівства литовського), І. Нечуя-Левицького (Въ Карпатахъ), І. Франка (Галицкі образки), Г. Григорієвича (Лихий день), Й. Гете (Фавстъ). У цьому списку значаться словарі, календарі, альманахи, історичні праці, присвячені Русі-Україні, Угорській Русі, портрети.

«Просвіта» в кінці ХІХ ст. мала великий вибір літератури для читальень, які були важливі для виховання національно свідомих українців.

Важливими документами роботи читальні «Просвіти» в Дулібах є звіти (справоздання), які подавалися до філії «Просвіти» в Стрию. Такі звіти ми маємо за 1898, 1908—1909, 1925, 1933, 1934 роки. Для звітів існував формуляр, розроблений «Просвітою» у Львові. Його заповнювали читальні й пересилали до своїх філій. Ці звіти ми подаємо докумен-

тально, без літературної редакції. Вони красномовно свідчать не лише про роботу читальні, а й про суспільне життя довкола неї.

Уже 27 лютого 1899 року новостворена дулібська читальня подає звіт (справозданє) про перший рік своєї діяльності. З нього дізнаємося, що «останні загальні збори відбулися 24 січня 1899 р. У цей звітний рік було 80 членів, 60 мужчин, 18 парубків, 2 дівчат, із них — 70 письменних, 10 неписьменних. Членський внесок господарів склав 50 кр., хлопців і дівчат — 25 кр. Бібліотека має всіх книжок 60, усі руські (20 книжок дарував Гр. Бабяк), протягом року позичені 15, із них найкраще читано: «О дванадцяти таблицях», «Знайдон», «Чужа кривда не зігріє», «Свати», «Стежка перед хатою», «Син Невимовного», «Науки» Івана Науменка та інші. Читальня часописи не передплачувала, а дістала даром для читання: «Діло», «Посланник», «Свобода», «Господар» від о. ш. Лева Шанковського місцевого пароха» [4, арк. 12].

Оскільки не всі були тоді письменні і не могли почерпнути знання із книг, зазвичай читали вголос в неділю або святкові дні. Ходили дулібчани на вечори-лекції, які організувала «Просвіта» у Стрию: 22 вересня 1900 р. вони були присутні на вечорі-лекції професора Ів. Вахнянина «Про передісторичного чоловіка» та о. О. Бобикевича «Про відродження русинів в Галичині по прилученні до Австрії», 6 жовтня — Ю. Кміта «Про знаряддя людської праці» та В. Устияновича «Про парову машину».

Загальний робочий прихід читальні «Просвіти» за рік склав 19 зл. р. 60 кр., розхід — 18 зл. р., залишилося в касі готівкою 1 зл. р. 60 кр.

Існувала при читальні «Каса позичкова й щадниця». Вона була заснована 24 січня 1899 р. із капіталом 20 зл. р., позичала гроші під 5%. Згідно звіту при читальні не було крамниці. Писарем у читальні був Дмитро Осташ, який підготував цей звіт (іл. 3).

З цього звіту ми також дізнаємося, що читальня в Дулібах містилася «в домі господаря і дяка Теодора Бабяка Ч. д. 71. На разі Теодор Бабяк відступив одну мешкальну кімнату даром на цілий год. Члени читальні сходяться численно триднево по 3 рази, а іменно в неділі і свята, вівторки і п'ятниці. Відділ сеї читальні складається з голови о. ш. Лева Шанковського, заступника голови Ігнатія Кіда, секретаря Дмитра Осташа, касира Миколи Сушка. Понеже

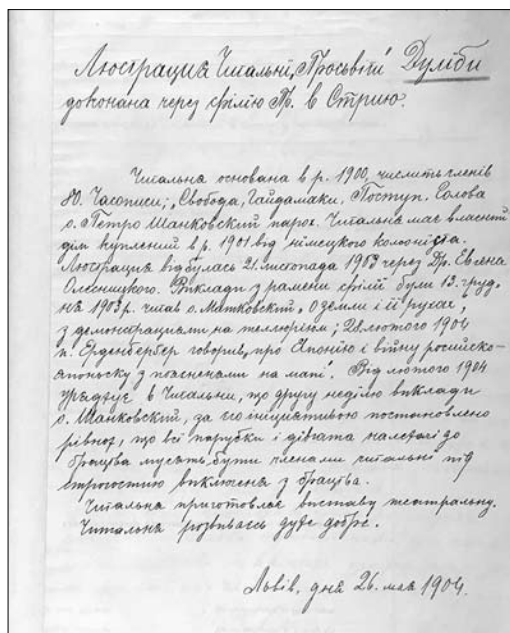
Іл. 3. Звіт читальні «Просвіти» в Дулібах за 1898 р.

Іл. 3. Звіт читальні «Просвіти» в Дулібах за 1898 р.

бібліотекар згордів нашою читальнею, то на разі заступає його господар читальні Григорій Бабяк. Окрім того є ще один заступник Василь Живка. Читальня не дуже давно заснована, тому не могла ще так далеко розвинутись, отже на разі було одне засідання, на якому заведено касу позичкову, ухвалено весною створити крамницю. Коло сеї читальні головню працюють о. ш. Л. Шанковський, а з господарів — Григорій Бабяк, Михайло Бабяк, Микола Сушко, також старань докладає Дмитро Осташ. Словом, на разі читальня ведеться дуже добре і всі члени суть дуже задоволені» [4, арк. 12 (зв.)].

Особливу роль у розвитку читальні в Дулібах відіграв О. Бобикевич — голова Стрийської «Просвіти». У справах читальні «Просвіти» в Дулібах ми знайдемо листи, які стосуються його переписки з «Просвітою» у Львові.

Сказати, що всі жителі Дуліб на початку усвідомлювали належним чином потребу у просвіті, не можна. Негативно впливала на це усвідомлення діяльність москвофільського Товариства ім. Качковського, яке упереджено ставилося до «Просвіти» і проводило відповідну агітацію, звинувачуючи своїх опонентів у «ляхофільстві», і незацікавленості час-

Іл. 4. Люстрація читальні «Просвіти» в Дулібах 26 травня 1904 р.

тини дулібської громадської старшини та багачів у просвітництві.

Після смерті о. Лева Шанковського читальню очолив його син Петро. Про діяльність читальні «Просвіти» три роки під керівництвом о. П. Шанковського можемо дізнатися з люстрації, проведеної стрийською філією.

«Читальня основана в р. 1900, числиться членів 80. Часописи: «Свобода», «Гайдамаки», «Поступ». Голова о. Петро Шанковський, парох. Читальня має власний дім, куплений в р. 1901 від німецького колоніста. Люстрація відбулась 21 листопада 1903 р. через Др. Євгена Олесницького. Виклади з рамени філії були 13 грудня 1903 р. читав о. Матковський «О землі і її рухах», з демонстраціями на теллюріум; 28 лютого 1904 п. Ерденбергер говорив «про Японію і війну російсько-японську з поясненнями на мапі». Від лютого 1904 урядуює в Читальни, що другу неділю виклади о. Шанковський, за его ініціативою постановлено рівнож, що всі парубки і дівчата належачі до брацтва мусять бути членами читальні під строгостію виключена з брацтва.

Читальня приготує виставу театральну.

Читальня розвиваєсь дуже добре.

Львів, дня 26 мая 1904» [4, арк. 15] (іл. 4).

Ця люстрація свідчить, як о. П. Шанковський залучав до читальні «Просвіти» парубків та дівчат.

Необхідно відзначити, що закладання читальні «Просвіти» в Дулібах, в селі, де проживав стрийський декан Л. Шанковський та о. П. Шанковський, збільшило їх та зменшило число читалень товариства ім. Качковського. В 1904 р. у Стрийському повіті було 24 читальні «Просвіти» та 3 читальні товариства ім. Качковського.

Із цієї люстрації ми також дізнаємося, що читальня «Просвіти» 1901 р. вже має власний дім, куплений у німецького колоніста, що в ній відбуваються виклади, які проводять щодругу неділю о. П. Шанковський та запрошені, здійснюються із застосуванням телурія та карт. Необхідно відзначити, що на початку 1900-х років закладаються підвалини народного театру в Дулібах. Перші вистави почали готуватися в 1904 р., а від 1906 р. театральний гурток працює на постійній основі.

Просвітництво селян з метою заохочення їх до політичної, національно-культурної та соціально-економічної діяльності були основним чинником постановня в Дулібах у 1902 р. спілки з необмеженою порукою «Добробут». Це була перша сільськогосподарська артіль у Галичині. Вона «за 10 років свого існування, під проводом директора місцевої школи Інокентія Захарієва, досягнула була значні успіхи» [6, с. 134].

У діяльності читальні «Просвіти» в с. Дуліби були і сумні сторінки на початку ХХ ст., коли її очолив о. П. Шанковський. Виник конфлікт між о. П. Шанковським та членом читальні Ю. Гладуном. Останній повідомив листом 10 червня 1905 р. управління «Просвіти» у Львові про погану роботу читальні і вказав, що «в читальні великі непорядки, день в день відбуваються пиятики, грая в карти (фербля), а в слід затим і бійки» [4, арк. 17]. Управління «Просвіти» провело перевірку читальні в с. Дуліби, яка не підтвердила негативні явища, з'ясувало, що існує «кліка людей, що ставлять Вам (отцю Шанковському. — Я. Т.) і Вашій діяльності перешкоди» [4, арк. 18]. Така ситуація могла бути пов'язана з боротьбою з алкоголізмом та неприязню до пияків.

Тут необхідно вказати, що в 1890—1900-ті роки на Стрийщині «серед народу ширилося пияцтво, а в днях торгів, які в Стрию відбувалися кожний четвер, валялися люди по шинках і мало хто тверезий вертався додому» [5, с. 213]. Ця біда не оминула Дуліб.

Проти цього зла боролися духовенство та культурно-освітні інституції, в тому числі й «Просвіта».

Наші дослідження засвідчили, що існував конфлікт між Шанковськими та Ю. Гладуном через несплату останньому грошей за будівництво господарських споруд плебанії. Цей конфлікт продовжувався аж до 1924 р., був однією з причин переходу о. П. Шанковського до іншої парафії.

У 1906 році з невідомих причин документи читальні зникли («заподіялися невідомо де») і на вимогу Стрийського староства читальня не могла їх представити. В даній ситуації читальня звертається з листом до матірної «Просвіти» у Львові з проханням «дати дату, коли намісництво і староство дозволили відкрити читальню, вислати статuti, які потрібні до справоздання» [4, арк. 24].

20 лютого 1906 р. читальня в Дулібах одержує від товариства «Просвіта» у Львові лист на свій запит такого змісту: «Читальня «Просвіти» в Дулібах зголошена до ц. к. намісництва під датою 9 серпня 1898 р. і зареєстрована там же за ч. 73688/98 та до тепер не зістала внесена до реєстру. З актів довідуємося, що перші загальні збори відбулися дня 29 жовтня 1898 р. при співучасті делегатів філії «Просвіти» в Стрию Вп. о. Бобикевича і Д-ра Олесницького під проводом Вп. о. шамбеляна Шанковського, який зістав вибраний головою» [4, арк. 25].

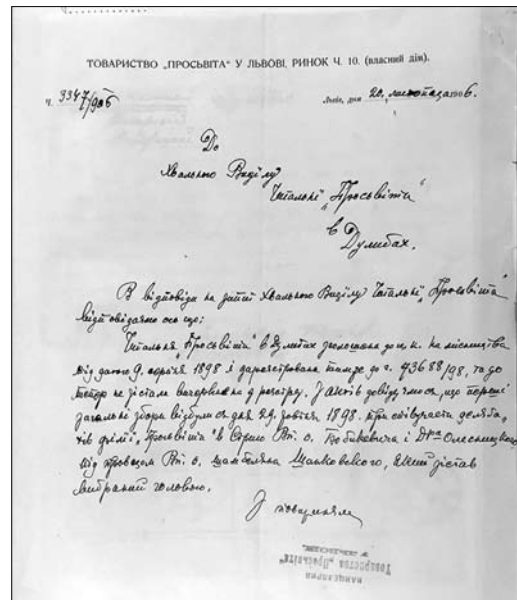
Цей лист ми цитуємо для того, щоб підтвердити ще раз, що читальня «Просвіти» в Дулібах була założена не в 1900 чи 1906 р., а в 1898 р. (іл. 5).

Зі звіту читальні «Просвіти» за 1908—1909 рр. також дізнаємося, що останні збори читальні відбулися в березні 1909 р., головою читальні є о. Петро Шанковський, заступником — Омелян Колодницький, писарем — Микола Свистун, касиром — Микола Сушко, бібліотекарем — Гринь Бабяк, заступниками відділового відділу — Василь Живка та Федір Коник. Членів читальні було 93 особи, вони сходились до читальні в неділю і свята, де читали книжки і часописи (іл. 6).

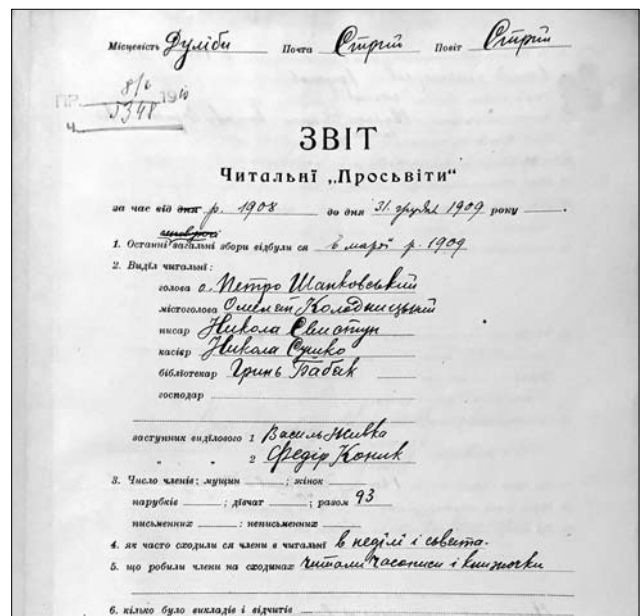
Необхідно зазначити, що головою читальні в с. Грабовець також був о. П. Шанковський. У цьому селі було 42 члени.

Річний внесок для господарів становив 2 корони, а для хлопців — 50 сотиків.

У бібліотеці читальні є часописи «Свобода», «Руслан» та 73 книжки, прислані «Просвітою». Читаль-

Іл. 5. Лист товариства «Просвіта» у Львові до Хвального відділу читальні в Дулібах 20.11.1906 р.

Іл. 6. Звіт читальні «Просвіти» в Дулібах за 1908—1909 рр.

ня міститься у власній хагі. Каса читальні основана в 1900 р., замінена тепер на касу Райфайзена.

В цьому звіті вказано також, що в дулібській громаді є українське пожежно-гімнастичне товариство «Сокіл», що урядовою мовою в громаді та викладовою в школі є українська [4, арк. 27—28]. Українськими товариствами в громаді опікувалися о. Петро Шанковський і учитель Інокентій Захаріїв. Товариство «Сокіл» виконувало в селі, крім спортивної, пожежну функцію.

Своє вміння у гімнастично-пожежних вправах показав дулібчанський «Сокіл» 1 вересні 1907 року під час Сокільського празника в Стрию, що відбувся в міському парку «Вільшина». Дулібські Соколи завершували празник, про це написав часопис «Свобода»: «На конець прийшли вежі на чотириметрових драбинах. Будувало їх одинадцять Соколів з Дуліб. Они виглядали добре, але будувалися заповоли» [13].

Згідно зі звітом, в селі не було громадського шпихлера (комори), де могли зберігати громадське збіжжя, яке могли позичати, дарувати та повертати після позичання.

За десять років існування читальні «Просвіти» число її читачів значно збільшилося.

У звіті також вказано, що «читальня досить добре розвивається під проводом голови о. Петра Шанковського». Для села, в якому 1910 р. проживало 1220 осіб, відчувався брак книжок, бо через невеликі внески читальня не могла закупити їх достатньо. Внески були встановлені саме такими з метою залучити до «Просвіти» більше селян, які на початку ХХ ст. потерпали від економічної скрути. За даними Львівської Головної управи Дулібська читальня «Просвіти» мала 73 книжки та 93 члени. Для порівняння вкажемо, що у Грабовці було 170 книжок та 42 члени, у Добрянах — 400 книжок і 67 членів, у Гірному — 100 книжок і 24 члени. Така ситуація вимагала пошуку шляхів, як їх одержати для бібліотеки.

Особливо піклується забезпеченням читальні книжками Альфред Козак, який 3 січня 1910 р. звертається до Світлого товариства «Просвіта» у Львові з листом, де вказує, що «Много руських парубків і дівчат а навіть господарів раді мати свою бібліотеку. В нас в селі нема окрім одної німецької ані одної руської бібліотеки. Маю надію, що так як німці книжки від свого товариства Schulverein (Німецький шкільний союз. — Я. Т.) дістали, так і ми не заведемось в своїй надії... Прошу в імені всіх руських хлопів о надіслане нам в дарунку книжок. Найрадійше селяни читають книжки про нашу минувшину. Запал єсть великий в селі з русинів майже всі українці... Німці дали нам 7 руських книжок даром, які познаходили десь поміж собою. Ще раз прошу Світле Товариство о сей пожаданий для нас подарунок і просимо о деякі інформації. Книжки прошу вислати неоплачено. З поважанням А. Козак і всі руські хлопи. Просимо як найскоріше» [4, арк. 29].

Звернення Альфреда Козака до Товариства «Просвіта» у Львові мало сенс. Воно зреагувало швидко. Лист був відправлений зі Стрия 4 січня, а вже 15 січня 1910 р. просвітницько-організаційна комісія «Просвіти» прийняла рішення подарувати книжки дулібській читальні. «На руки Вп. Альфреда Козака в Дулібах 27 січня 1910 р. було вислано дарових книжок Товариства «Просвіта» у Львові 64 примірники вартістю 20 крон 82 с.» [4, арк. 26]. Одержала читальня в Дулібах «Історію України-Руси», «О заснуванні спілок молочарських», «Звіти Товариства «Просвіта» за р. 1906—1907». Отримав ці книжки А. Козак на пошті Стрия (про це свідчить посвідчення їх надання № 200) і передав їх бібліотеці «Просвіти» в Дулібах.

Бажано зупинитися на постаті Альфреда (Омеляна) Козака, який проживав у Дулібах і якому вислала львівська «Просвіта» книжки і який залишив карб в історії України.

Це був на той час 17-річний юнак, який у майбутньому став видавцем, військовим, громадським діячем. Він, як і інші дулібчани, брав участь у Першій світовій війні (старшина австрійської армії на російському, сербському та італійському фронтах), на початку листопада 1918 вступив до УГА (командант 48-ї батареї). Після ліквідації УГА перебував у таборі полонених. Звільнений наприкінці 1920 року. Дослідження дулібської «Просвіти» засвідчують, що Альфред Козак (1893—1978) та його брат Едвард Козак (1902—1992) на початку ХХ ст. проживали в Дулібах, про що вказують численні публікації, присвячені цим знаковим особам в історії України. Альфред брав активну участь у громадському житті Стрийщини (співзасновник повітового Союзу кооперативів, голова повітового товариства Сокіл, Українського спортивного союзу, Союзу українських купців). Засновник і редактор (1933—1939) часопису «Стрийська думка». Завдяки йому ми маємо документальні свідчення про події 1918 р. в Стрию, які він опублікував у 1933—1935 роках. Це гумористичні спомини його брата, дулібського військового пластуна Едварда Козака, знаменитого в світі художника «ЕКО» і так мало знаного в його малій батьківщині Гірному і на Стрийщині. З властивим йому гумором «ЕКО» описує пригоди пластунів відділу сотника О. Колодницького, які роззброювали в грабовецьких касарнях мадярський артилерійський

полк [14; 15]. До речі, професор О. Колодницький був управителем державної гімназії в Стрию з українською мовою викладання.

Сьогодні ми можемо засвідчити, що брати Альфред та Едвард проживали в Дулібах, тут формувалася їхній світогляд, тобто Дуліби є малою батьківщиною цих визначних українських діячів. Про це переконливо свідчить лист Альфреда Козака з Дуліб до Головної управи «Просвіти», в якому він вказує, що «дім я відступив свій, одна кімната велика а одна маленька, в котрій міститься шафа з книжками. Є се дім величавий, фронтвий, бляхою побитий. В одній половині я мешкаю, а другу відступив читальні, книжок маємо тільки 36...» [4, арк. 29]. Тут слушно зауважити, що «на 1910 р. власні будинки мали читальні тільки в селах: Голобутів, Добрівляни, Дідушичі Великі, Довголука, Добряни, Дуліби, Завадів, Жулин, Лисятичі Долішні, Лисятичі Горішні та Семигинів. Інші села мали читальні у найманих приміщеннях» [11, с. 285] (іл. 7).

Передвоєнну діяльність читальні «Просвіти» під керівництвом о. П. Шанковського описав доктор Є. Олесницький. До складу парохії о. Петра Шанковського входили дві громади — Дуліби і Грабовець. «В кожній з них була добре ведена читальня «Просвіти»: для обох тих громад заложив о. Шанковський касу Райфайзена, яку вів сам незвичайно совісно й успішно. При допомозі цієї каси арендували собі ті громади весь дулібський двірський обшар та обробляли належні до нього ґрунти спілковою системою. В Дулібах був дуже гарно зорганізований селянський аматорський театр з власним будинком і сценою, в якім сільські аматори виставляли навіть тяжчі твори української драматичної літератури, як напр. драми Карпенка-Карого. Був також власний добірний хор. Аранжером, режисером і директором був Петро Шанковський» [5, с. 212]. За оцінкою Є. Олесницького в Дулібах і Грабовці панували «ідеальні відносини й оба ті села були справді взірцем організації в сільській громаді» [5, с. 212].

В архіві не виявлені документи, які б засвідчили діяльність читальні в селі під час Першої світової війни до 1924 року. Відсутність звітності за ці роки можна пояснювати наслідками війни, під час якої були знищені хати та господарські споруди Дуліб, Грабівців, дім пароха та всі парафіяльні будівлі. У 1915 році під час бойових дій читальня

Іл. 7. Печатки читальні «Просвіти» в Дулібах в 1930-ті рр.

«Просвіти» згоріла. До воєнного лиха додалося ще одне — у 1920 році згоріла церква, яку відновили в 1920—1923 роках. Післявоєнні роки для Дуліб і Грабівця були тяжкими, люди власним коштом будували хати, відновлювали господарства та будували церкву.

Під час Першої світової війни «українство, насамперед «Просвіту», переслідували... і царські са-трапи, і угорські війська (вважаючи українців прихильниками Росії), і польські окупанти, особливо після відступу УГА за Збруч. Війну Стрийська «Просвіта» зустріла підготовленою. Вона організувала розміщення і харчування добровольців Українських Січових Стрільців у Стрию, де формувалася їхня курені... Заступник голови «Просвіти» о. О. Нижанківський приймав від УСС присягу (3.IX.1914 р.)» [11, с. 285].

1920—1930-ті роки були тяжкими ще тому, що політика Польщі на галицьких землях у сфері культури й освіти була спрямована на колонізацію місцевого населення, хоча дві польські Конституції, 1923 і 1935 р., гарантували національним меншинам вільний розвиток їхньої мови, культури, громадсько-політичних та економічних структур. Держава на практиці не дотримувалася цих зобов'язань, вона використовувала школу для розширення польського мовно-культурного простору і нав'язування польських етнокультурних традицій.

Важливе місце в цей час у супротиві асиміляції та підвищенні загальноосвітнього і культурного рівня галицького аграрія посідали українські товари-

Іл. 8. Передплатники «Самоосвітника» в Дулібах. 1937 р.

Іл. 9. Проведення курсу передовиків в Дулібах 15—20.11.1937 р.

ства «Просвіта», «Рідна школа», «Пласт», «Луг», «Січ», «Відродження».

Особлива роль у ці роки належала «Просвіті», тому село, оговтавшись від воєнного лиха, взялося за відновлення роботи читальні.

Зі звіту читальні за період від 25 лютого до 23 травня 1925 р. дізнаємося, що читальня відновила свою діяльність після війни у 1919 р. Її головою є місцевий парох Петро Шанковський, замічник Гринь Корчак, писар Никола Боженко, скарбник Петро Будник, бібліотекар Кость Коник, господар Гнат Теонович, член відділу Никола Тимчій, 1-й заступник Іван Борис, 2-й заступник Йосиф Дончак, 3-й заступник Петро Яцків. Члени ревізійної комісії — Петро Матійців, Сень Кулик, Федір Мельнь. Звіт за 4 місяці був пов'язаний з тим, що о. Петро Шанковський перейшов у 1924 р. на парафію в Оброшино. Звіт про роботу читальні був підготовлений і підписаний заступником голови Гринем Корчаком. Фактично, у 1925 році голови читальні «Просвіти» о. П. Шанковського в селі не було. Відсутність голови вплинула на роботу читальні.

За період звітування відбулося одне засідання читальні, не було викладів, не було засаджено дерев в саду на громадській площі на честь Т. Шевченка, І. Франка, не відсвятковане свято «Просвіти», не відбувся курс для малограмотних, шиття і крою для дівчат і жінок [4, арк. 31—32] (іл. 8, 9).

Зі звіту ми також дізнаємося, що читальня містилася в домі Костя Коника і що громада збирає гроші для будівництва читальні [4, арк. 32].

На 1925 р. членів читальні було 130, чоловіків 120, жінок 2, хлопців 6, дівчат 2. Членський внесок до читальні складав 1 злотий. Найбільший інтерес був до повістей і оповідань з рідної історії. В цей час читальня передплачувала «Народну Просвіту», одержувала часописи «Новий час», «Свобода». Діє при читальні аматорський гурток, який веде Кость Коник, його членами є 28 чоловік. На питання у звіті «чим найкраще заохотити громадян до читальні, до читання книжок» — відповідь — «викладами». Діяв при читальні кооператив.

З приходом на Дулібську парафію о. М. Матковського у червні 1925 р. робота читальні пожвавилася. На порядку денному стояло питання мати належну будівлю, в якій була б бібліотека, можна було б проводити збори, виставки, зібрання, могли розміщуватися українські громадські організації. Дулібською громадою було вирішено будувати читальню.

Для того, щоб збудувати читальню, необхідно було купити землю. Її купили в 1925 році в Софії Опришко, яка за 950 злотих продала власну ділянку для «дулібських людей товариства «Просвіта» та господарсько-споживчого торгового товариства «Русалка». Участь в купівлі цієї ділянки від товариства «Просвіта» приймали Гринь Корчак, товариства «Русалка» — Петро Бунік, Іван Опришко» [4, арк. 47].

Згідно з контрактом купівлі ділянка знаходилася біля гостинця та дороги, яка вела до села і церкви, мала довжину 30 м, була площею 576 кв. м. В контракті був представлений план дому-читальні «Просвіти», він мав довжину 25,8 м, ширину 12 м. Необхідно зазначити, що контракт купівлі-продажу був здійснений 2 серпня 1925 р. в закладі Скарбниці податкової і оплат податкових в Стрию.

У 1926 р. о. Матковський веде перемовини з банком Рольним про надання позики на будівництво читальні. Позики він не одержує, оскільки банк вима-

гає застави за одержану суму кредиту. Як ми уже вказали, 1920-ті роки для села були тяжкими. Громада не мала що поставити на заставу. Тільки в кінці 1920-х років громаді вдалося зібрати гроші, за які було куплено 70 м³ будівельного дерева. На рівноважну ціну того матеріалу читальня могла одержати «довжний скрипт» (кредит) у банку Рольнім на суму 488,46 злотих. Банк вимагає також, щоб «довжний скрипт», який він надасть, був затверджений у головному відділі товариства «Просвіта» у Львові. Фактично, банк вимагав, щоб головне товариство «Просвіта» у Львові підтвердило, що воно дозволило будівництво і поручалося за кредит. Третього лютого 1930 р. о. М. Матковський звернувся до Хвального відділу товариства «Просвіта» у Львові з відповідним листом-проханням [4, арк. 33], і головний відділ Товариства у Львові «на своїм засіданні 21 січня 1930 р. рішив по думці § 46 статуту Т-ва дозволити читальні «Просвіти» в Дулібах, повіт Стрий, зізнати і підписати скрипт на суму 488,46 зол., а то через пп.: Степана Тимчія, Никола Тимчія і Гриня Корчака» [4, арк. 34].

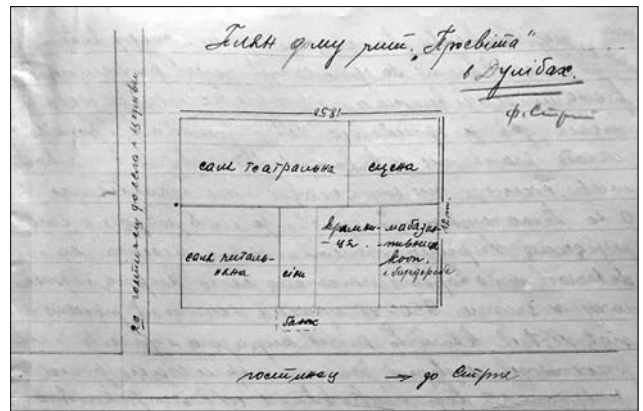
Маючи дозвіл на будівництво та кредит у банку, о. М. Матковський не міг розпочати будівництво без дозволу воєводства. Він звернувся до Головного відділу «Просвіти», щоб той вирішив питання будівництва з Воєводством.

Одержавши всі необхідні дозволи, громада в короткі терміни збудувала читальню. Будували читальню майстри брати Дулиші. Це дерев'яна будівля розміром 18,5 x 12,0 м. Вхід до неї був з боку гостинця. Вона складалася із «салі-читальні», «салі театральної», крамниці (іл. 10).

Зліва та справа від вхідних дверей читальні була дерев'яна конструкція, на якій на фасадній стіні можна було розміщувати афіші, оголошення. Зі світлини можемо дізнатися про інтер'єр «салі театральної». Завіса на сцені виконана в патріотичному дусі того часу: зліва Божа Матір з Ісусом Христом на руках, посередині дівчата в національних одностроях біля криниці, справа козак на коні в динамічному пориві б'ється з бусурманом.

Саля-читальня мала довгі столи, за якими могли читати або слухати лекції шість осіб, стелю прикрашали підвісним декором, опалювалася «буржуйкою».

Збудована читальня «Просвіти» була вартістю 12000 злотих. У ній знаходилася бібліотека, ко-

Іл. 10. План читальні «Просвіти» в Дулібах, представлений на копії контракту купівлі землі для будівництва в 1925 р.

ператив «Русалка», «Союз Українок», товариство «Сільський господар». Щоб узаконити діяльність читальні у власній будівлі, о. М. Матковський звертається до Головної управи «Просвіти», щоб вона про це повідомила Воєводство.

6 червня 1932 р. о. М. Матковський одержав листа від Головної управи «Просвіти», в якому вона повідомляла дулібській громаді, що лист з «поданням про заложення читальні «Просвіти» в Вашій громаді одержали і внесемо його до Воєводства» [4, арк. 37].

У листах, які були відправлені 31.08.1932 р. до Головної «Просвіти» у Львові, 7.09.1932 р. до Воєводства, 8.09.1932 р. до філії «Просвіти» в м. Стрий вказано, що її засновниками, тобто учасниками будівництва, були о. Микола Матковський, Степан Тимчій, Гринь Опришко, Микола Боженко, Гринь Матійців, Микола Опришко, Іван Кубара, Василь Рішко, Юрко Василюк, Іван Боженко, Іван Коник, Петро Буник, Василь Свистун, Іван Опришко.

Представники читальні «Просвіти» в Дулібах брали участь у Загальних зборах Товариства у Львові. Дулібська читальня на загальних зборах 26 грудня 1932 р. делегувала на збори Товариства «Просвіта» у Львові, які відбулися 22 січня 1933 року, студента вищого музичного інституту у Львові Степана Прокоп'яка.

Згідно зі звітом за 1933 р. її керівництво складалося з адміністративного відділу та контрольної комісії. Адміністративний відділ був наступний: голова читальні М. Матковський, заступник голови — вїт С. Тимчій, секретар — І. Боженко, скарбник — В. Рішко, бібліотекар — П. Рішко, гос-

Іл. 11. Сніданок в дитячому садочку в Дулібах. 1937 р.

Іл. 12. Діти садочку перед читальнею під час Свята матері. 1937 р.

подар — Г. Матійців, член відділу — Ю. Тонько, 1-й заступник — Ю. Гринишин, 2-й заступник — А. Каспер, 3-й заступник — М. Тимчій. Контрольна комісія була з трьох осіб: І. Кубара, П. Дулиш, І. Опришко. Середній вік адміністративного відділу складав 38 років. За професією всі були рільниками, лише П. Дулиш був майстром-будівельником та І. Опришко — ковалем.

Необхідно відзначити, що в адміністративний відділ увійшло три жінки: Юстина Тонько, Юстина Гринишин та Анна Каспер. В цьому році читальня активно працювала, вона провела 9 засідань, на яких обговорювалися питання «куплі спортивної площі», вибір делегатів на наради до Стрийської філії «Просвіти». Читальня у 1933 році вислала на загальні збори Матірнього Товариства у Львові трьох делегатів. У цей рік закладаються основи фізичного виховання в селі, результати якого будуть відчутні в кінці 1930-х років та після війни. Членів читальні, які заплатили внески за діловий рік, було мужчин від

18 р. життя — 118, жінок від 18 р. — 32. Членські внески для всіх склали 1,20 злотих.

Читальня вела протоколи вхідних і вихідних листів, касову книгу, книгу протоколів загальних зборів, протоколів засідання відділу, книгу членів, хроніку читальні, список книжок в бібліотеці, книгу позичальників, спис майна. Вся документація велася за візрцями, прописаними Головним відділом «Просвіти» у Львові. За період 19.01.1932—28.08.1933 р. читальня мала дохід 1309,92 злотих (далі зл.), він складався із членських внесків (66,10 зл.), вистав і концертів (555,02 зл.), коляди (260,74 зл.) [4, арк. 41 (зв.)].

Доходи від вистав свідчать, що аматорський гурток та хор читальні проводили велику просвітницьку роботу, були бажаними зі своїми виставами і концертами в багатьох селах Стрийщини, Народному Домі Стрия.

Зароблені в цей рік гроші дали можливість купити книжки на суму 103,84 зл., часописів — 46,0 зл., театрального приладдя — 75,90 зл., інвентаря — 36,0 зл., оплатити податки та виділити гроші на утримання адміністрації — 616,12 зл. і мати 350,67 зл. готівки в українському банку.

Згідно зі звітом 1933 року загальна кількість усіх книжок становила 212, красного письменства (повістей, оповідань, поезій) 90, господарського змісту 30, популярно-наукового змісту 15, дитячих 25, театральних 80. В цьому році було закуплено 28 книжок, в тому числі часописи «Рекорд», «Український базар». Було прочитано 300 книжок. Користувалися книжками з бібліотеки 70 членів, не користувалися — 80. Для кращого збереження було опрацьовано 42 книжки, опрацьовували їх члени читальні.

Опрацьовувала книжки Юстина Мельнь. Одержаний у «Просвіти» досвід визначив її професійний шлях. Вона до кінця свого життя опрацьовувала, переплітала книжки в Стрийській друкарні.

Бібліотекар П. Рішко пройшов бібліотекарський курс у філії «Просвіти» в Стрию. Книжки в бібліотеці були скаталоговані.

Найбільше цікавилися дулібчани, як і раніше, книжками козацької доби та присвяченими визвольним змаганням 1918 року. У читальні книжки зберігалися в шафі.

У 1930-ті роки аматорським театром керував Гринь Матійців. У розпорядженні гуртка були «декорації досить багаті, так що майже кожену виставу

може гурток відіграти: 7 шароварів, 4 плюшові киреї, 2 жупани звичайні, 4 наміток, 5 перук, шаблі, капелюхи і т. д.» [4, арк. 42]. У 1933 році аматорський гурток дав шість вистав: «Вечір св. Миколая», «Безталанна», «Наталка-Полтавка», «Невільник», «Душогуби», «Сільські аристократи». За нього найбільше було поставлено вистав. Драматичні вистави дулібчан мали великий резонанс на Стрийщині.

Уже у 1930-х роках читальня «веде дитячий садок», при ній організована жіноча секція. В читальні знаходяться українські освітні організації, які тісно працюють з «Просвітою»: «Рідна школа», «Сільський господар» (іл. 11, 12).

Останній звіт про роботу читальні ми маємо за 1934 рік. У цьому звітному році було проведено три засідання, на загальних зборах читальні був присутній від Стрийської філії «Просвіти» др. Калуський, її люстрував 22.08.1933 р. зі Стрийської філії «Просвіти» С. Масний. Відбулися невеликі зміни в керівному складі читальні: М. Тимчій увійшов до складу ревізійної комісії, а І. Опришко — до адміністративного складу.

Звіт свідчить, що збільшилось членів, їх стало 212: чоловіків — 175, жінок — 37. У 1934 році читальня мала дохід 1141,85 зл., він складався із членських внесків (60,50 зл.), вистав і концертів (74,74 зл.), забав (424,65 зл.), добровільних внесків (125,0 зл.). Найбільшим розходом у цей рік була купівля за 500 зл. площі для спортивного майданчика. У звіті в графі 20 «Імена й прізвища чесних, ідеальних, поважних метких членів-громадян, які могли би совісно й найкраще зайнятися переведенням чергової збірки «Дару Просвіти у вашій громаді», вказані Гринь Матійців, Петро Дулиш, Юстина Тонько, Юстина Гринишин.

У звіті за 1933 р. та за 1934 р. подається матеріковий стан читальні. Вартість будівлі складає 20000 зл., ½ займає споживчий кооператив «Русалка», ½ читальня «Просвіти». Вона складається з будинку читальні вартістю 10 000 зл., ділянки — 500 зл., бібліотеки — 313,76 зл., інвентаря — 600 зл. Загальна вартість складає 11413,76 зл. У графі про майновий стан читальні зазначено, що в її власності знаходиться спортивний майданчик.

У бібліотеці була 261 книжка. Із них — 140 красивого письменства, популярного змісту — 17, господарського — 34, дитячих — 17, часописів драматич-

Іл. 13. Шевченківські дні. Дулібський хор на подвір'ї перед магістратом. Диригент Євген Пасіка. 6 березня 1943 р.

ного змісту — 63. Проблема збереження книжок вирішувалася шляхом їх опрацювання. У 1933 році було опрацьовано 41 книжку. У звітному році читальня передплачувала журнали «Новий час», «Стрийська думка». 50 членів читальні позичали книжки додому: мужчин — 3, хлопців — 45, дівчат — 2. Було прочитано 137 книжок.

В 1934 році театральний гурток мав 17 членів, мав свою театральну бібліотеку, яка складалася з 63 книжок драматичного змісту. У цьому році дав вистави: «Убийники», «Клюб суфразметок», «Жертва темноти», «Свідки». Польська влада з політичних мотивів не дозволила в цьому році відіграти три вистави, які були визнані патріотичними. В цей рік читальня відсвяткувала роковини Т. Шевченка, І. Франка, «Просвіти» (іл. 13).

Гордістю при читальні був хор, організований 1932 р., мав 54 члени, ним керував Євген Пасіка. Він співав у церкві. Хор був по чисельності великий, в його складі було 33 співаки та 20 співачок. Хор співав українські пісні: «Ой зійшла зоря», «Татунцю старий», «Ой у полі верба зацвіла», «Пожену лебеді», «Зашуміла». У 1933 році хором було дано 7 концертів, у 1934 — 5 концертів.

Працювала при читальні українська споживча кооператива «Русалка», гарно розвивалися товариства «Рідна школа», «Союз Українок», спортивна секція при «Рідній школі», секція «Хліборобський вишкіл молоді». Гордістю дулібчан та грабовчан була 5-класна школа імені М. Шашкевича.

Наявність власної будівлі для читальні з актовим залом активізувала її роботу в 1930-х роках.

13 вересня 1939 року польські воєнки, відступаючи зі Стрия на Закарпаття перед приходом німців,

помстилися дулібчанам та грабовчанам за напад на казарми, спалили хати в селах та читальню в Дулібах. За спогадами М. Кулешника, І. Опришко, який був ковалем в селі, коли поляки зайшли в село, пішов рятувати касу в читальні¹. Польські воєнки знищили все, що так тяжко будувалося у міжвоєнні роки.

Справжня катастрофа для «Просвіти» Стрийщини настала після 17 вересня 1939 р. З приходом червоних військ і утвердженням радянської влади восени 1939 р. товариство «Просвіта» було ліквідовано, його майно знищене.

Після відступу більшовиків із Західної України під час німецької окупації влітку 1941 р. почалося відродження «Просвіти». Вона почала активну роботу по відновленню співочих та драматичних гуртків. Робота велася в дусі українського націоналізму. «Перші підсумки відновлення діяльності «Просвіти» на Стрийщині та окреслення замірів на майбутнє було здійснено на проведеній 31 липня 1941 р. в українському районному домі культури нараді відпоручників читалень Стрийського району. У ній взяли участь 247 просвітян на чолі зі шкільним інспектором В. Кульчицьким, оо. Матковським і Хлипавкою...» [8, с. 12]. Керував читальнею «Просвіти» в ті буремні роки о. М. Матковський.

Велику роль у відновлення районного хору, танцювального та драматичного гуртка відіграли Євген Пасіка та М. Кавка. Вони на основі співаків, членів духового оркестру, драмгуртків близьких сіл до Стрия організували районний хор, оркестр. У хорі та оркестрі приймали участь дулібчани. У селі Дулібах у серпні був відновлений драматичний гурток «Просвіти». Він продемонстрував стрийчанам в українському народному домі 19—20 жовтня виставу «Про що тирса шелестіла» [16].

Діяв при читальні «Просвіта» самоосвітній гурток, в якому молодь вивчала історію України, географію, німецьку мову. Необхідно зазначити, що читальня «Просвіти» в Дулібах поступово перетворюється на осередок пропагандистсько-ідеологічної роботи ОУН(б).

Робота з молоддю в Дулібах проводилася в рамках молодіжного товариства «Січ». Про роботу молодіжного товариства «Січ» у 1941 р. ми можемо дізнатися з публікації в газеті «Стрийські вісті» з за-

¹ Записано 8.09.2003 р. від Кулешника Михайла Івановича 1907 р. н. в с. Дуліби.

мітки «Оснування куреня Т-ва «Січ» в Дулібах»: «В неділю 24 серпня ввечері в салі Читальні «Просвіти» зібралась численно молодь і старші, бо того дня в нашому селі мав зорганізуватися курінь Т-ва «Січ». Збори відкрив гол. амат. гуртка п. Н. Опришко. Він прекрасно наперед з'ясував завдання членів і старшини «Січ» і палкими словами заохотив людей, щоб записувались до Т-ва. Потім проведено вибір старшини. Курінним отаманом обрано п. Бабяка Гриця. Після виборів п. Опришко прочитав присутнім правильник організації Т-ва, а п. І. Матійців інструкцію про організацію Т-ва «Січ». Курінь названо іменем бл. п. Євгена Коновальця. Відспіванням нац. гимну закінчено перші Загальні Збори Т-ва «Січ» в Дулібах. Після Загальних Зборів Т-ва «Січ», відбулись Загальні Збори аматорського гуртка. *Д. Дробіняк*» [17].

У 1942 р. читальні «Просвіти» в Галичині були реорганізовані в українські освітні товариства (УОТ-и), які підпорядковувались місцевим структурам Українського центрального комітету. На УОТ-и покладалися широкі завдання і функції довоєнних організацій — «Пласту», «Січі», «Сокола», «Союзу Українок» та ін. «Вплив осередків «Просвіти»-УОТ на національно-патріотичне виховання української молоді відіграв не останню роль у поширенні національного руху, зокрема й на теренах Стрийщини, де наприкінці 1943 — початку 1944 рр. формувалися декілька сотень УПА» [8, с. 20].

Висновки. Із архівних джерел встановлено, що в серпні 1898 р. йшла підготовка документів про заснування читальні «Просвіти» в с. Дуліби: 6 серпня відбулися організаційні збори, на яких було обрано керівництво. 9 серпня читальня була оголошена та зареєстрована в реєстрі намісництва. Статут читальні був поданий до матірної «Просвіти» 16 вересня, перші урочисті загальні збори читальні відбулися 29 жовтня при співучасті делегатів доктора Є. Олесницького та вп. о. О. Бобикевича, під проводом о. Л. Шанковського, який був вибраний головою читальні.

У заснуванні читальні «Просвіти» та роботі протягом всього існування важливу роль відіграли отці Лев та Петро Шанковські, отець Микола Матковський. З її діяльністю пов'язані визначні особистості того часу: Є. Олесницький, І. Вахнянин, О. Бобикевич, Ю. Федусевич, А. Козак, Є. Пасіка.

Не можна не відзначити, що на початку ХХ ст. в діяльності читальні брали участь дулібчани Микола Сушко, Гринь Бабяк, Василь Живка, Дмитро Остап, Федір Коник, які входили до керівного складу читальні. Довголітнім учасником в різних заходах «Просвіти» був Г. Бабяк, який влітку 1941 р. був отаманом Дулібського куреня товариства «Січ» ім. Є. Коновальця.

У 1930-ті роки в її керівний склад, який відіграв велику просвітницьку роль, входили Степан Тимчій, Іван Боженко, Василь та Петро Рішки, Гринь Матійців, Іван Опришко, Микола Тимчій, Петро Дулиш, Іван Кубара. Необхідно виділити, що в адміністрації «Просвіти» були три жінки: Юстина Тонько, Юстина Гринишин та Анна Каспер. Їх присутність засвідчує про роботу Союзу Українок, з організацією дитячого садочка, жіночої секції.

Основна робота читальні «Просвіти» на початку її заснування зводилася до розповсюдження просвітнянських видань, організації лекцій на різні теми, залучення нових осіб до просвітницької праці. Завданням читальні було формування основи національної свідомості. Це їй вдалося, вона виховала національно свідомих дулібчан, які внесли важливий вклад в національно-визвольні змагання.

На цьому етапі інтереси читальні «Просвіти» в с. Дуліби полягали в тому, щоб мати книжки, які призначені для народу, були поважні, щоб вони навчали селян тому, що потрібно в практичному житті, щоб книжки були написані зрозумілою для народу мовою. У 1920—1930-х роках робота велася у напрямку патріотично-культурного та фізичного виховання населення.

У звітах 1930-х років ми бачимо зміну інтересів до тематики книг. Велика кількість книжок драматичного змісту свідчить про те, що театр та хор при читальні був важливим чинником гуртування громади.

Перші вистави почали готуватися в 1904 р., а від 1906 р. гурток працює на постійній основі. У 1925 р. гуртком керував Кость Коник. У 1930-ті провідником аматорського гуртка був Гринь Матійців. За нього найбільше було поставлено вистав, драматичні вистави дулібчан мали великий резонанс на Стрийщині.

Ще однією гордістю читальні був хор, організований в 1932 році, керівником і диригентом якого був Є. Пасіка. Чисельність цього хору в 1932—1934 роках складала 54 члени.

Драматичний та хоровий колективи читальні брали участь у важливих акціях, пов'язаних з історією України, Галичини. У 1932 році староство не дозволило читальні провести свято Знесення панщини, відіграти три вистави, які були визнані патріотичними.

Читальня «Просвіти» працювала в Дулібах до 1944 року, вона займалася формуванням бібліотек, боролася з неписьменством, алкоголізмом, влаштувала масові святкові заходи, приурочені до роковин Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, вшановувала пам'ять жертв більшовицьких репресій, підтримувала і спрямовувала патріотичну активність молоді, чим відіграла значну роль у збереженні української ідентичності, розвитку національної свідомості.

На завершення необхідно зазначити, що читальня в Дулібах зробила внесок у фізичне виховання, яке дало можливість пережити війну, голод, табори.

1. Пеленська І. Освітнє життя Стрийщини. *Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітивщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини*: в 3 т. Нью-Йорк: Комітет Стрийщини, 1990. Т. 1. С. 390—403.
2. «Просвіта». *Стрийщина*. Гол. ред. В. Романюк. Стрий: Щедрик, 2009. Кн. 1. Сторінки історії. С. 122—154.
3. Ковба Ж. «Просвіта» — світло, знання, добро і воля українського народу (До 125-річчя заснування). Дрогобич: Відродження, 1993. 124 с.
4. *ЦДДА України у Львові*. Ф. 348. Опис 1. Од. зб. 2350. 47 арк.
5. Олесницький Є. *Сторінки з мого життя. Передрук видання 1935 р. з додатковими матеріалами*. Стрий: Щедрик, 2007. 381 с.
6. Шанковський Л. Нарис історії Стрийщини. *Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітивщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини*: в 3 т. Нью-Йорк: Комітет Стрийщини, 1990—1993. Т. 1. 1990. С. 69—192.
7. Мандрик М. *Сторінки історії «Просвіти» Стрийщини*. Стрий: Т-во «Просвіта»; Щедрик, 1998. 176 с.
8. Галів М., Батюк Т. Діяльність товариства «Просвіта» на Стрийщині в період німецької окупації (1941—1944 рр.): за матеріалами періодичних видань. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених ДДПУ ім. І. Франка*. Дрогобич, 2014. Вип. 9. С. 11—23.
9. Перський С. *Популярна історія Товариства «Просвіта» у Львові: з ілюстраціями*. Львів: Накладом Т-ва «Просвіта», 1932. 268 с.: іл.

10. Іваничук Р., Комаринець Т., Мельник І., Середяк А. *Нарис історії «Просвіти»*. Львів; Краків; Париж: Просвіта, 1993. 232 с.
11. Мандрик М. *З історії «Просвіти» на Стрийщині. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Зб. наук. пр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 2010. Вип. 19. С. 278—286.
12. *Діло*. 1898. Ч. 243.
13. Сокільський празник в Стрию. *Свобода. Політична, просвітна і господарська часопись*. Львів, 1907. 6 вересня. Число 38. С. 4—5.
14. Козак Е. Як ми добували артилерійські казарми. *В своїй хаті своя правда: Збірник*. Київ: Всеукраїнська музична спілка; Стрий: Мале підприємство «Опришки», 1992. С. 72—73
15. Фур Б. Той самий Еко. *В своїй хаті своя правда: Збірник*. Київ: Всеукраїнська музична спілка; Стрий: Мале підприємство «Опришки», 1992. С. 71.
16. Учасник. Вистава п'єси «Про що тирса шелестіла». *Стрийські вісті*. 1941. № 28. 28 жовтня. С. 4.
17. Дробиняк Д. Оснування куреня тв-а «Січ» в Дулібах. *Стрийські вісті*. 1941. № 12. 31 серпня. С. 4.

REFERENCES

- Pelenska, I. (1990). A survey of the schools in the Stryi region. *The Stryi Region: Stryi, Skole, Bolekhiv, Dolyna, Rozhniativ, Zhuravno, Zhydachiv, Mykolaiv n/Dn*. (Vol. 1, pp. 390—403). Shevchenko Scientific Society; Stryishchyna Committee. New York [in Ukrainian].
- Romanyuk, V. (Ed.). (2009). «Prosvita». *The Stryi Region* (Book 1: Pages of history, pp. 122—154). Stryi: Shchedryk [in Ukrainian].
- Kovba, Zh. (1993). «Prosvita» — light, knowledge, goodness and will of the Ukrainian people (*To the 125th anniversary of the foundation*). Drohobych: Renaissance [in Ukrainian].
- Central State Historical Archives, Lviv. Fund 348. Description 1. Case 2350 [in Ukrainian].
- Olesnytsky, Ye. (2007). *Pages from my life: (reprint edition in 1935 with additional material)*. Stryj: Schedryk [in Ukrainian].
- Shankowsky, L. (1990). History outline of the Stryi region. *The Stryi Region: Stryi, Skole, Bolekhiv, Dolyna, Rozhniativ, Zhuravno, Zhydachiv, Mykolaiv n/Dn*. (Vol. 1, pp. 69—192). New York: Shevchenko Scientific Society; Stryishchyna Committee [in Ukrainian].
- Mandryk, M. (1998). *Pages of the history of «Prosvita» of the Stryi region*. Stryi: «Prosvita» Society; Shchedryk [in Ukrainian].
- Haliv, M., & Batiuk, T. (2014). The «Prosvita» Society activity in Stryi district during the German occupation period (1941—1944): according the periodicals. *Current issues of the humanities: inter-university collection of scientific works of young scientists of the Ivan Franko State pedagogical university of Drohobych* (Issue 9, pp. 11—23). Drohobych [in Ukrainian].
- Persky, S. (1932). *Popular history of the «Prosvita» Society in Lviv: with illustrations*. Lviv: Published by the «Prosvita» Society [in Ukrainian].
- Ivanychuk, R., Komarynets, T., Melnyk, I., & Seredniak, A. (1993). *Essay on the history of «Prosvita»*. Lviv; Krakow; Paris: Prosvita [in Ukrainian].
- Mandryk, M. (2010). From the history of «Prosvita» in Stryi region. *Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood* (Vol. 19, pp. 278—286) [in Ukrainian].
- (1898). *Dilo*, 243 [in Ukrainian].
- (1907). Sokil holiday in Stryi. *Svoboda. Political, educational and economic magazine*, 38, 4—5 [in Ukrainian].
- Kozak, E. (1992). How we mined the artillery barracks. *In one's own house, one's own truth: collection of local history articles* (pp. 72—73). Kyiv; Stryi [in Ukrainian].
- Fur, B. (1992). The same Eco. *In one's own house, one's own truth: collection of local history articles* (p. 71). Kyiv; Stryi [in Ukrainian].
- Member (1941). Performance of the play «About what the sawdust rustled». *Stryiski visti*, 28, 4 [in Ukrainian].
- Drobinyak, D. (1941). Foundation of the squad of the «Sich» society in Duliby. *Stryiski visti*, 12, 4 [in Ukrainian].